

Metoda Monte Carlo

Zastosowania:

1. Całkowanie (wykład z Metod Numerycznych)
2. Układy równań liniowych
3. Równania całkowe
4. Równania różniczkowe – Laplace'a, Poissona
5. Równanie dyfuzji
6. Optymalizacja -> minimalizacja wartości funkcji celu:
  - symulowane wyżarzanie (MOF)
  - algorytmy genetyczne (wykład z AG)
  - kwantowa wariacyjna i dyfuzyjna metoda Monte Carlo (MOF)

Literatura:

„Exploring Monte Carlo Methods” , W.L. Dunn, J.K. Shultis, Academic Press
„Explorations in Monte Carlo Methods”, R.W. Shonkwiler, F. Mendivil, Springer

Łańcuch Markova

Jeśli w zbiorze dostępnych stanów układu

$$X_1, X_2, X_3, \dots$$

przejście od stanu X_i do dowolnego innego stanu X_j może nastąpić z pewnym niezerowym prawdopodobieństwem p_{ij} , to wygenerowany w ten sposób pojedynczy ciąg stanów układu

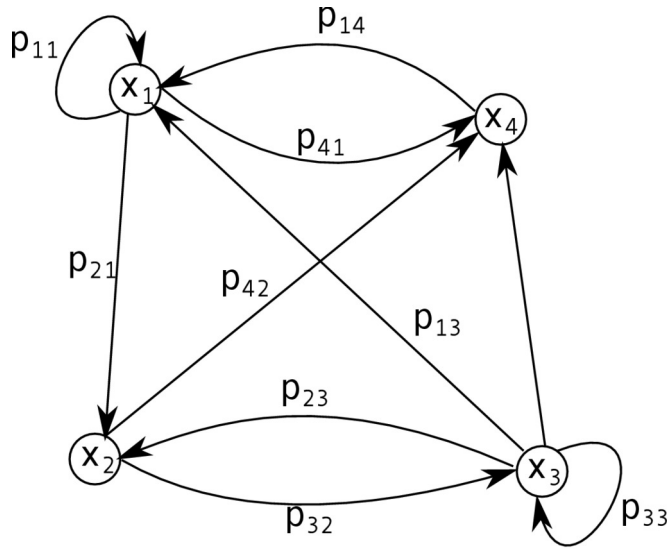
$$\{X_{\alpha_1}, X_{\alpha_2}, X_{\alpha_3}, X_{\alpha_4}, X_{\alpha_5}, \dots\}$$

nazywamy **łańcuchem Markova**.

W łańcuchu Markova aktualna realizacja stanu X_i zależy wyłącznie od poprzedniej realizacji X_{i-1} , nie zależy natomiast od jego wcześniejszych realizacji X_{i-2} , X_{i-3} itd..

Inaczej: zacierana jest historia – sposób dotarcia do X_{i-1} może być różny tj. stochastyczny.

Błądzenie przypadkowe na grafie (random walk)

Reprezentacja macierzowa przejść pomiędzy wierzchołkami

$$P = \begin{bmatrix} p_{11} & 0 & p_{13} & p_{14} \\ p_{21} & 0 & p_{23} & 0 \\ 0 & p_{32} & p_{33} & 0 \\ p_{41} & p_{42} & p_{43} & 0 \end{bmatrix}$$

Z warunkiem

$$\sum_{j=1}^N p_{i,j} = 1$$

Przejście ze stanu k do $k+1$

$$p_{k+1} = P \cdot p_k$$

Wektor p_k opisuje rozkład obsadzeń wierzchołków w kroku k

Uwaga: prawdopodobieństwo znalezienia się w wierzchołku j -tym po k krokach można uzyskać na dwa sposoby

1) Startując od wybranego wierzchołka, przechodzimy w kolejnych krokach do wierzchołka m z prawdopodobieństwem p_{mi} . Ciąg, **pojedynczy łańcuch Markowa**, urywamy po wygenerowaniu k przejść. Generujemy N takich łańcuchów, jeśli n -razy doatrzliśmy do j -tego wierzchołka to prawdopodobieństwo to wynosi n/N

$$p_k = P \cdot p_{k-1} = \underbrace{P \cdot P \dots P}_k \cdot p_0$$

2) wyznaczamy po prostu j -tą składową wektora p_k

Własności łańcucha Markova

1. Dla danej macierzy przejść istnieje **wektor niezmienniczy** względem danego rozkładu

$$P \cdot q = q$$

Inaczej: startując od dowolnego wektora p_0 , w wyniku wielu przejść będzie on dążył do q .

2. **Łańcuch jest nieredukowalny** tj. istnieje niezerowe prawdopodobieństwo przejścia pomiędzy dwoma dowolnymi wierzchołkami.

Jeśli graf jest redukowalny to można go przedstawić w postaci dwóch lub więcej rozłącznych grafów.

3. Łańcuch jest aperiodyczny – nie istnieje taka liczba K , że po K przejściach pomiędzy wierzchołkami następowałby powrót do wierzchołka startowego (proces stochastyczny).

Najczęściej stosowaną metodą generowania łańcuchów Markova jest **algorytm Metropolisa**.

W algorytmie tym generujemy łańcuch, który będzie niezmiennikiem danego rozkładu (tj. określonej gęstości prawdopodobieństwa).

Elementy łańcucha generujemy tak aby spełniony był warunek

$$p_{i,j} = p_{j,i}$$

Generowanie ciągu liczb pseudolosowych o zadanym rozkładzie algorytmem Metropolisa

Modyfikujemy metodę eliminacji. W standardowej postaci jest ona mało wydajna – bo nierzadko odrzucamy większość wyników. Dzięki algorytmowi Metropolisa nie odrzucamy żadnego.

Akceptację nowego położenia (nowej liczby w ciągu) dokonujemy zgodnie z formułą

$$h(x_{i-1}, x_i) = \min\left(1, \frac{f(x_i)}{f(x_{i-1})}\right)$$

czyli:

1) Jeśli $f(x_i) > f(x_{i-1})$ to nowe położenie akceptujemy zawsze.

2) W przeciwnym wypadku akceptacja następuje z prawdopodobieństwem $f(x_i)/f(x_{i-1})$.

Jeśli nie akceptujemy nowego punktu to zatwierdzamy stary

(każdy krok generuje nowy element ciągu).

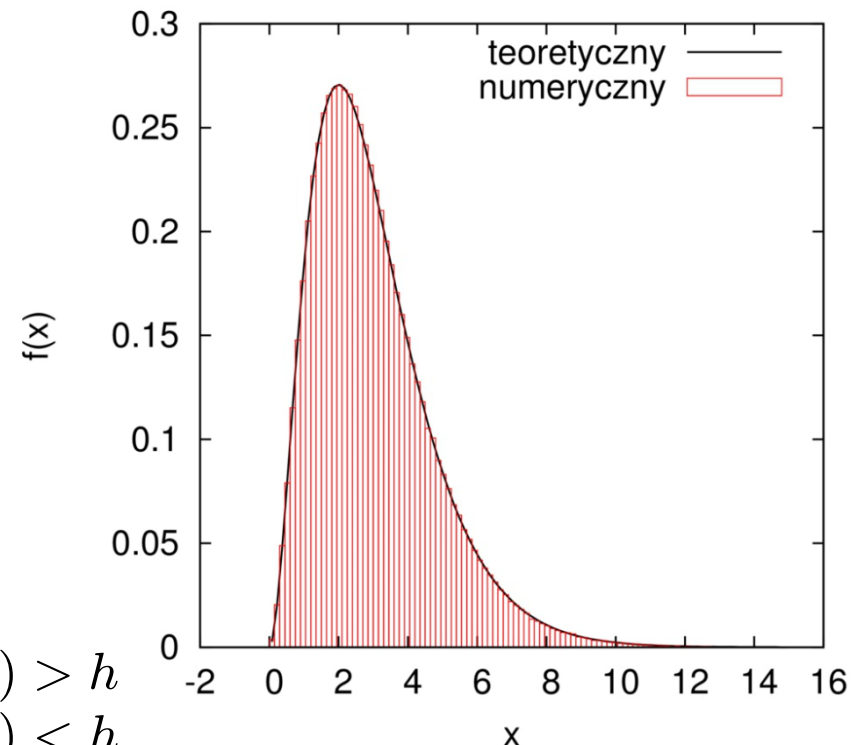
Uwaga: w naszym przykładzie

$$x_{new} = x_i + (2 \cdot U(0, 1) - 1)$$

aby zachodził warunek $p_{ij} = p_{ji}$

$$x_{i+1} = \begin{cases} x_i & \iff x_{new} < 0 \\ x_i & \iff x_{new} > 0 \quad u \in U(0, 1) > h \\ x_{new} & \iff x_{new} > 0 \quad u \in U(0, 1) < h \end{cases}$$

histogram generatora (Metropolis)
dla $f(x) = x^2 \cdot \exp(-x)/2$

Układ algebraicznych równań liniowych rozwiązywany metodą MC

$$Ax = f$$

Dokonajmy rozkładu macierzy A

$$B = I - A$$

I zastosujmy schemat iteracyjny

$$x^{k+1} = f + Bx^k$$

$$k = 0, 1, 2, 3, \dots, \quad x^0 = f$$

$$\begin{aligned} x^{k+1} &= f + Bx^k \\ &= (I + B + B^2 + \dots + B^k)f \end{aligned}$$

Warunkiem zbieżności szeregu jest

$$Sp\{B\} = \max |\lambda_i| < 1$$

Jeśli interesuje nas

$$(h, x) = \sum_{i=1}^n h_i x_i$$

Gdzie

$$h_i = \delta_{ij}$$

to można poszukiwać jedynie i-tej składowej wektora

$$\begin{aligned} x_i^{k+1} &= f_i + \sum_{j_1} b_{i,j_1} f_{j_1} \\ &+ \sum_{j_1, j_2} b_{i,j_1} b_{j_1, j_2} f_{j_2} \\ &+ \sum_{j_1, j_2, j_3} b_{i,j_1} b_{j_1, j_2} b_{j_2, j_3} f_{j_3} + \dots \\ &= \sum_{m=0}^k \sum_{j_1=0}^n \dots \sum_{j_m=0}^n b_{i,j_1} \dots b_{j_{m-1}, j_m} f_{j_m} \end{aligned}$$

Włączamy błędzenie przypadkowe

Najpierw definiujemy macierz określającą prawdopodobieństwa przejść $i \rightarrow j$

$$P = \begin{bmatrix} p_{1,1} & p_{1,2} & \dots & p_{1,n} \\ p_{2,1} & p_{2,2} & \dots & p_{2,n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ p_{n,1} & p_{n,2} & \dots & p_{n,n} \end{bmatrix}_{n \times n}$$

Z warunkiem

$$\sum_{j=1}^n p_{i,j} = 1 \quad \begin{cases} p_{i,j} > 0 \iff b_{ij} \neq 0 \\ p_{i,j} = 0 \iff b_{ij} = 0 \end{cases}$$

Oraz wektor startowy q z warunkiem

$$\sum_{i=1}^n q_i = 1 \quad \begin{cases} q_i > 0 \iff f_i \neq 0 \\ q_i = 0 \iff f_i = 0 \end{cases}$$

Wartości $p_{i,j}$ oraz q_i można powiązać z b_{ij} oraz f_i .

Następnie tworzymy łańcuch Markova o długości k

- 1) losujemy z prawdopodobieństwem p_i numer wiersza
- 2) z prawdopodobieństwem p_j przesuujemy się do wiersza j -tego
- 3) powtarzamy pkt 2 aż osiągniemy ciąg k przejść tj. pojedynczy łańcuch

$$i_0 \rightarrow i_1 \rightarrow \dots \rightarrow i_k$$

- 4) w ten sposób tworzymy N łańcuchów Markova

- 5) w każdym kroku wyznaczamy wielkość

$$\begin{aligned} U_m &= \frac{b_{i_0,i_1} b_{i_1,i_2} \dots b_{i_{m-1},i_m}}{p_{i_0,i_1} p_{i_1,i_2} \dots p_{i_{m-1},i_m}} \\ &= U_{m-1} \frac{b_{i_{m-1},i_m}}{p_{i_{m-1},i_m}} \end{aligned}$$

Sumujemy je

$$Z_k(h) = \frac{h_{i_0}}{q_{i_0}} \sum_{m=0}^k U_m f_{i_m}$$

i uśredniamy po wszystkich łańcuchach (s)

$$(h, x^{k+1}) \approx \frac{1}{N} \sum_{s=1}^N Z_k^s(h)$$

Modyfikacja – rozwiązanie układu z macierzą sprzężoną ($B^\dagger = (B^*)^\top$)

$$x \cdot / \quad x^\dagger = h + B^\dagger x^\dagger$$

$$(x, x^\dagger) = (x, h) + (x, B^\dagger x^\dagger)$$

Jeśli to samo zrobimy z poprzednim równaniem ale mnożąc przez $x^\dagger$ to dostaniemy

$$(x^\dagger, x) = (x^\dagger, f) + (x^\dagger, Bx)$$

A ich różnica wynosi

$$(h, x) = (x^\dagger, f)$$

Teraz zamiast $Z_k(h)$ wyznaczamy

$$Z_k^\dagger(f) = \frac{f_{i_0}}{p_{i_0}^\dagger} \sum_{m=1}^k U_m^\dagger h_{i_m} \frac{b_{i_m i_{m-1}}}{p_{i_{m-1} i_m}^\dagger}$$

$$U_0^\dagger = 1 \quad U_m^\dagger = U_{m-1}^\dagger \frac{b_{i_m i_{m-1}}}{p_{i_{m-1} i_m}^\dagger}$$

którego wartość w granicy wynosi

$$\begin{aligned} \lim_{k \rightarrow \infty} \langle Z_k^\dagger(f) \rangle &= \lim_{k \rightarrow \infty} (f, x^\dagger(k+1)) \\ &= (f, x^\dagger) = (h, x) \end{aligned}$$

Podstawiając

$$h_i = \delta_{i,j}$$

dostajemy przybliżenie

$$x_j^{k+1} = \langle Z_k^\dagger(f) \rangle = \left\langle \frac{f_{i_0}}{p_{i_0}^\dagger} \sum_{m=1}^k U_m^\dagger \delta_{i_m, j} \right\rangle$$

Dzięki czemu możemy jednocześnie wyznaczać wszystkie elementy wektora x .

Algorytm w tej postaci wymaga empirycznego ustawienia długości łańcucha Markova.

Można tego uniknąć zakładając że dla niektórych wierszy macierzy P spełniony jest warunek

$$\sum_{j=1}^n p_{i,j} < 1$$

Definiujemy wtedy wektor g o elementach

$$g_i = 1 - \sum_{j=1}^n p_{i,j}$$

Teraz skok pomiędzy wierszami i oraz j dokonuje się z prawdopodobieństwem p_{ij} , ale może też zakończyć łańcuch z prawdopodobieństwem g_i .

Łańcuchy będą miały różne długości (k) a oszacowanie składowej wektora x przyjmuje postać

$$(h, x) = \frac{1}{N} \sum_{s=1}^N Z_k^s(h) = \sum_{s=1}^N \frac{h_{i_0}}{p_{i_0}} \sum_{m=1}^k U_m \frac{f_{i_k}}{g_{i_k}}$$

Uwagi:

- 1) rozwiązywanie układu równań tą metodą daje rozwiązanie przybliżone – zależy od ilości wygenerowanych łańcuchów Markova
- 2) zastosowanie mało praktyczne, tylko dla dużych $n \sim 10^5$, gdy nie było jeszcze wydajnych metod iteracyjnych
- 3) w ten sposób można rozwiązywać np. równanie Poissona na siatce, po wcześniejszej jego dyskretyzacji (metoda różnic skończonych) czyli po sprowadzeniu problemu różniczkowego do problemu algebraicznego

Zastosowanie metody MC do rozwiązania równania całkowego

Przykładowo chcemy rozwiązać równanie Fredholma 2 rzędu

$$y(x) = f(x) + \int_a^b K(x', x)y(x')dx'$$

Całkę zastępujemy kwadraturą

$$y(x_i) = f(x_i) + \sum_{j=1}^M w_j K(x_j, x_i)y(x_j)$$

(w_j – wagi, x_j – węzły kwadratury)

otrzymujemy układ równań

$$(I - A)y = f$$

który rozwiązujemy.

Problem pojawia się w dwóch przypadkach:

- 1) duża liczba węzłów n generuje duże macierze $A^{n \times n}$ (gęste $\rightarrow$ pełne)
- 2) w przypadku nawet małej liczby węzłów, dla 2 lub 3 wymiarów wygenerowane macierze znowu staną się duże (gęste)

Zastosujemy metodę MC

Przypadek 1 – szczególny, mający ograniczone zastosowanie

Założenia:

- 1) $f(x)$ i $K(x', x)$ pełnią rolę **funkcji gęstości prawdopodobieństwa (fgp)**

$$f(x) \geq 0$$

$$K(x', x) \geq 0$$

- 2) są więc unormowane

$$\int f(x)dx = 1$$

$$\int K(x', x)dx = 1, \quad x' = const$$

W celu znalezienia $y(x)$ stosujemy rozwinięcie Neumanna

$$y(x) = \sum_{n=0}^{\infty} y_n(x)$$

w którym elementy szeregu mają postać

$$y_0 = f(x)$$

$$y_n(x) = \int K(x', x) y_{n-1}(x') dx'$$

Jeśli skonstruujemy teraz następujący funkcjonal H

$$H = \int dx h(x) \sum_{n=0}^{\infty} y_n(x)$$

to jego wartość możemy oszacować jako wartość średnią

$$H = \sum_{n=0}^{\infty} \int dx h(x) y_n(x) = \sum_{n=0}^{\infty} \langle h(x) \rangle_n$$

Algorytm wyznaczania H metodą MC

- 1) tworzymy N próbek
- 2) każda próbka składa się z ciągu

$$\mathbf{x}_0 \rightarrow \mathbf{x}_1 \rightarrow \mathbf{x}_2 \rightarrow \dots$$

- 3) wektor x_0 generujemy z fgp $f(x)$
- 4) kolejne wektory x_j generujemy z fgp $K(x_{j-1}, x)$
- 5) wkłady od wszystkich próbek uśredniamy

$$H \approx \sum_{n=0}^{M_s} \frac{1}{N} \sum_{s=1}^N h(x_n^s)$$

M_s – to maksymalna ilość elementów w pojedynczym szeregu (dalsze wyrazy dają niewielki wkład)

Przypadek 2 – ogólny

Równanie całkowe zapisujemy w postaci operatorowej

$$y(x) = f(x) + \kappa y(x)$$

$$\kappa y(x) = \int dx' K(x', x) y(x')$$

i korzystamy z iteracyjnego przybliżenia rozwiązania układu algebraicznych równań liniowych

$$y^{k+1}(x) = f(x) + \kappa y^k(x) = \sum_{m=0}^k \kappa^m f(x)$$

$$\kappa^0 = 1, \quad y^0 = 0$$

z warunkiem zbieżności aby $f(x)$ i $K(x', x)$ były klasy L_2 (całka z f^2 i K^2 skończona)

Algorytm

1) wprowadzamy macierz $P(x', x)$ oraz wektor $q(x)$ takie, że

$$\int P(x', x) dx = 1$$

$$P(x', x) \geq 0 \iff K(x', x) \neq 0$$

$$\int p(x) dx = 1 \quad p(x) = \alpha |f(x)|, \quad \alpha > 0$$

Uwaga: $P(x', x)$ oraz $p(x)$ mogą mieć inny rozkład np. jednorodny

2) wybieramy wektor startowy x_0 z fgp $p(x)$

3) generujemy ciąg

$$\mathbf{x}_0 \rightarrow \mathbf{x}_1 \rightarrow \mathbf{x}_2 \rightarrow \dots$$

z prawdopodobieństwami przejścia

$$\mathbf{x}_j \rightarrow \mathbf{x}_{j+1}$$

określonymi przez

$$P(x_j, x_{j+1})$$

4) dla każdej próbki $s=1,2,\dots,N$ określamy wartość zmiennej losowej

$$Z_k^s(h) = \frac{h(x_0)}{p(x_0)} \sum_{m=0}^k U_m f(x_m)$$

gdzie $U_0 = 1$

$$U_m = \frac{K(x_0, x_1)}{P(x_0, x_1)} \frac{K(x_1, x_2)}{P(x_1, x_2)} \cdots \frac{K(x_{m-1}, x_m)}{P(x_{m-1}, x_m)}$$

5) wartość funkcjonału H liczymy jako estymator średniej arytmetycznej

$$H = (h, y) = \frac{1}{N} \sum_{s=1}^N Z_k^s(h)$$

6) jeśli interesuje nas rozwiązanie w konkretnym punkcie x_0 to stosujemy podstawienie

$$h(x) = p(x) = \delta(x - x_0)$$

Wtedy

$$\frac{h(x_0)}{p(x_0)} = 1$$

i każdy ciąg startuje z punktu x_0 .

Przykład. Dane jest równanie

$$y(x) = x + \lambda \int_0^1 e^{x-x'} y(x') dx'$$

Rozwiązanie:

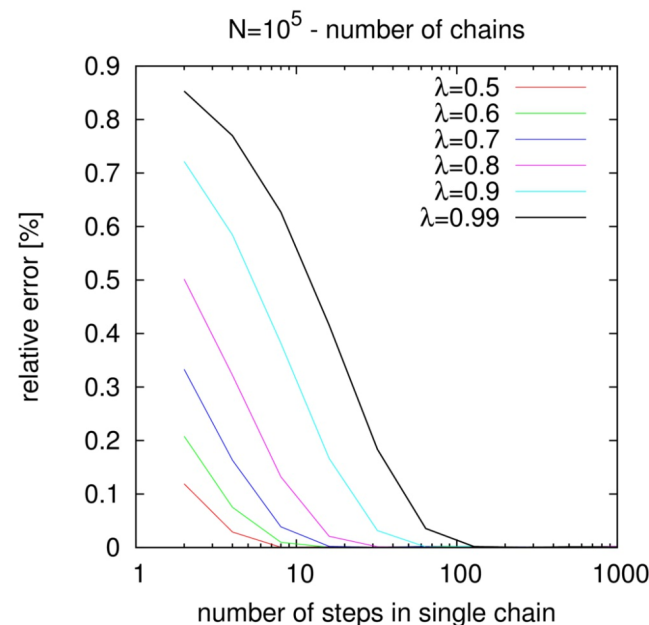
$$y(x) = x + \frac{\lambda}{1-\lambda} (1 - 2e^{-1}) e^x$$

Zakładamy:

$$h = p(x) = P(x', x) = 1$$

Iloczyn:

$$(h, y) = \frac{1}{2} + \frac{\lambda}{1-\lambda} (e + 2e^{-1} - 3)$$

Równanie Laplace'a

Weźmy np. równanie przewodnictwa cieplnego bez źródeł

$$\nabla^2 u(x, y) = 0, \quad u|_{\Gamma} = f(x, y)$$

I zapiszmy je we współrzędnych cylindrycznych

$$(x, y) \rightarrow (r, \theta)$$

$$\frac{\partial^2 u}{\partial r^2} + \frac{1}{r} \frac{\partial u}{\partial r} + \frac{1}{r^2} \frac{\partial^2 u}{\partial \theta^2} = 0$$

Dokonujemy standardowej separacji zmiennych

$$u(r, \theta) = R(r)\Theta(\theta)$$

$$\frac{r^2}{R} \frac{d^2 R}{dr^2} + \frac{r}{R} \frac{dR}{dr} = -\frac{1}{\Theta} \frac{d^2 \Theta}{d\theta^2} = -l^2 = \text{const}$$

$$\frac{d^2 \Theta}{d\theta^2} + l^2 \Theta = 0$$

$$\frac{d^2 R}{dr^2} + \frac{1}{r} \frac{dR}{dr} - \frac{l^2}{r^2} R = 0$$

Rozwiązania:

$$\Theta = A \sin(l\theta) + B \cos(l\theta)$$

$$R = \begin{cases} C \ln(r) + D, & l = 0 \\ C r^{-l} + D r^l, & l > 0 \end{cases}$$

Ustalamy że $C=0$ bo potencjał musi być skończony. Ogólne rozwiązanie ma postać

$$\begin{aligned} u(r, \theta) &= R \cdot \Theta \\ &= u_0 + \sum_{l=1}^{\infty} r^l [a_l \sin(l\theta) + b_l \cos(l\theta)] \end{aligned}$$

Ponieważ całka

$$\int_0^{2\pi} u(r, \theta) d\theta = 2\pi u_0$$

jest skończona, możemy ją wykorzystać do znalezienia rozwiązania w dowolnym punkcie r_0

$$u(\mathbf{r}_0) = \frac{1}{2\pi} \int_0^{2\pi} u(r, \theta) d\theta$$

Taką całkę możemy wyznaczyć przy użyciu metody MC. 14

Algorytm generowania pojedynczego łańcucha:

- 1) wybieramy punkt r_0
- 2) punkt ten otaczamy go okręgiem o maksymalnym promieniu nie wykraczającym poza brzeg obszaru
- 3) losujemy punkt r_i na obwodzie tego okręgu
- 4) punkty 2 i 3 powtarzamy aż do momentu

$$|\mathbf{r}_{nj} - \mathbf{r}_\Gamma| < \varepsilon$$

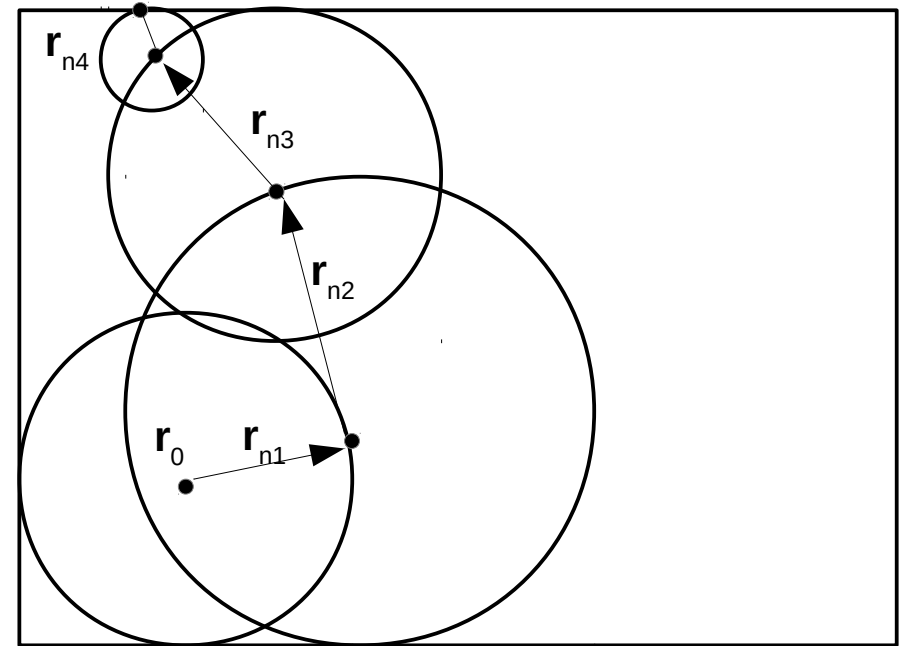
Wówczas zachowujemy wartość $u_n(\mathbf{r}_\Gamma)$

Proces generowania pojedynczego łańcucha powtarzamy N razy a wyniki uśredniamy

$$u(\mathbf{r}_0) = \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N u(\mathbf{r}_{n,\Gamma})$$

Algorytm ten nosi nazwę **WOS** (walking on sphere).

Uwaga: jest on mało wydajny o ile nie interesują nas rozwiązania w tylko w wybranych punktach lub gdy obszar ma nieregularny kształt.

Równanie Poissona dla stałej gęstości

$$\nabla^2 u = -\rho_0, \quad u_\Gamma = f(\mathbf{r})$$

Równanie zapisujemy we współrzędnych sferycznych

$$\frac{1}{r^2} \frac{\partial}{\partial r} \left(r^2 \frac{\partial u}{\partial r} \right) + \frac{1}{r^2 \sin \theta} \frac{\partial}{\partial \theta} \left(\sin \theta \frac{\partial u}{\partial \theta} \right) + \frac{1}{r^2 \sin^2 \theta} \frac{\partial^2 u}{\partial \phi^2} = -\rho_0$$

Rozwiązanie równania jednorodnego

$$u_{jedn} = a_0 + \sum_{l=1}^{\infty} \sum_{m=1}^l r^l P_l^m(\cos \theta) [a_l \sin(l\phi) + b_l \cos(l\phi)]$$

Rozwiązanie szczególne dla równania niejednorodnego przy założeniu (przypadek 1)

$$\rho_0 = const$$

Znajdujemy poprzez rozdzielanie zmiennych i dwukrotne całkowanie po zmiennej r

$$\frac{1}{r^2} \frac{\partial}{\partial r} r^2 \frac{\partial u}{\partial r} = -\rho_0 \quad / \cdot r^2 \rightarrow / \int dr$$

$$r^2 \frac{\partial u}{\partial r} = -\frac{r^3}{3} \rho_0 + A, \quad / : r^2 \rightarrow / \int dr$$

$$u(r) = -\frac{r^3}{6} \rho_0 - \frac{A}{r^2} + B$$

Suma obu rozwiązań daje całkę ogólną równania niejednorodnego

1) stałą A odrzucamy ze względu na osobliwość

2) stałą B odrzucamy bo ją wyznaczają warunki brzegowe dla całki ogólnej

$$u(r, \theta, \phi) = a_0 + \sum_{l=1}^{\infty} \sum_{m=1}^l r^l P_l^m(\cos\theta) [a_l \sin(l\phi) + b_l \cos(l\phi)] - \rho_0 \frac{r^2}{6}$$

$P_l^m(\cos\theta)$ - harmoniki sferyczne

Tak jak dla równania Laplace'a w 2D wartość potencjału w r_0 otrzymamy **uśredniając** potencjał na sferze o promieniu r (3D) – tj. **dzielimy przez pełny kąt bryłowy**.

$$u(\mathbf{r}_0) = \frac{1}{4\pi} \int_0^{\pi} d\theta \int_0^{2\pi} d\phi u(\mathbf{r}) + \rho_0 \frac{r^2}{6}$$

Angażujemy algorytm dla równania Laplace'a (generujemy N łańcuchów) co daje nam oszacowanie potencjału w wybranym punkcie w postaci

$$u(\mathbf{r}_0) = \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N \left(\sum_{j=1}^{k_n} \rho_0 \frac{r_j^2}{6} + u(\mathbf{r}_\Gamma) \right)$$

Uwaga: otrzymaliśmy rozwiązanie dla jednorodnego rozkładu gęstości, ale widać że w każdym kroku musimy uwzględnić dodatkowy przyczynik od gęstości

Równanie Poissona z niejednorodnym rozkładem gęstości

Rozwiązania nadal poszukujemy generując łańcuch (ciąg) sfer z jednoczesnym szacowaniem wartości potencjału w środku każdej sfery, czyli:

$$u(\mathbf{r}_j) = \frac{1}{4\pi} \int_{\Omega} d\Omega u(r_j, \phi, \theta) + \tilde{u}(r), \quad d\Omega = d\phi d\theta$$

Zauważmy, że potencjał w środku sfery można wyznaczyć wykorzystując funkcję Greena

$$\tilde{u} = \int_0^{\pi} d\theta' \int_0^{2\pi} d\phi' \int_0^r dr' G(0, \mathbf{r}') \rho(\mathbf{r}')$$

Postać swobodnej funkcji Greena jest znana, ale .....

$$G_0(\mathbf{r}, \mathbf{r}') = \frac{1}{4\pi} \frac{1}{|\mathbf{r} - \mathbf{r}'|}$$

.... my narzucamy warunek brzegowy na powierzchni sfery (wymuszone współczynnikami równania jednorodnego).

To oznacza że całka z iloczynu gęstości i $G(r,r')$ nie powinna dawać wkładu na powierzchni sfery – sfera uziemiona, a $G(r,r')$ dla uziemionej sfery otrzymamy z metody obrazów (wykład: Podstawy fizyki teoretycznej -> Elektrodynamika)

$$G_S(\mathbf{r}, \mathbf{r}') = \frac{1}{4\pi} \left(\frac{1}{|\mathbf{r} - \mathbf{r}'|} - \frac{1}{r} \right)$$

Wkład niejednorodnej gęstości do potencjału w środku sfery

$$\tilde{u}(r) = \frac{1}{4\pi} \int_{|\mathbf{r}'| < r_j} dV' \rho(\mathbf{r}') \left(\frac{1}{|\mathbf{r}'|} - \frac{1}{r} \right)$$

powyższą całkę możemy policzyć przy użyciu kwadratury MC z fgp w postaci $G_s(0, \mathbf{r}')$.

Losujemy więc punkt w sferze ($\mathbf{r}_{j,\alpha}$) o fgp G_s i liczymy

$$\tilde{u}(r) = \rho(\mathbf{r}_{j,\alpha}) \int_{|\mathbf{r}'| < r_j} G_S(0, \mathbf{r}') dV' = \rho(\mathbf{r}_{j,\alpha}) \frac{r_j^2}{6}$$

Wartość tej całki będzie dobrze przybliżona gdy uwzględnimy przyczynki od wielu wygenerowanych łańcuchów.

Ostatecznie potencjał w punkcie $\mathbf{r}_0$ otrzymujemy uśredniając wkłady od wszystkich wygenerowanych łańcuchów

$$u(\mathbf{r}_0) \approx \frac{1}{N} \sum_{n=1}^N \left(\sum_{j=1}^{k_n} \rho(\mathbf{r}_j + \mathbf{r}_{j,\alpha}) \frac{r_j}{6} + u(\mathbf{r}_\Gamma) \right)$$

r_j – promień sfery w j-tym kroku

$\mathbf{r}_j + \mathbf{r}_{j,\alpha}$ – punkt wylosowany w j-tej sferze

k_n – długości poszczególnych łańcuchów (mogą być różne)

Równanie dyfuzji

Problem 1D

$$\frac{\partial u}{\partial t} = D \frac{\partial^2 u}{\partial x^2}, \quad x \in (-\infty, \infty), \quad t > 0$$

Warunek początkowy

$$u(x, t = 0) = u_0(x)$$

Wykorzystamy transformację Fouriera

$$g(k) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} dx u(x) e^{-ikx}$$

i transformację odwrotną

$$u(x) = \int_{-\infty}^{\infty} dk g(k) e^{ikx}$$

oraz własności transformacji Fouriera

$$F \left\{ \frac{d^n f}{dx^n} \right\} = (ik)^n g(k)$$

$$\frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} dx e^{-ikx} \left(\frac{\partial u}{\partial t} - D \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} \right) = \frac{\partial g}{\partial t} + Dk^2 g = 0$$

$$\frac{\partial g}{\partial t} = -Dk^2 g \quad \rightarrow \quad g(k, t) = g_0(k) e^{-k^2 Dt}$$

Stosujemy transformację odwrotną

$$\begin{aligned}u(x, t) &= \int_{-\infty}^{\infty} dk e^{ikx} g_0(k) e^{-k^2 Dt} \\&= \int_{-\infty}^{\infty} dk e^{ikx - k^2 Dt} \left(\frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} dx' u_0(x') e^{-ikx'} \right) \\&= \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} dx' u_0(x') \int_{-\infty}^{\infty} dk e^{-k^2 Dt - ik(x' - x)}\end{aligned}$$

Druga całka to transformata gaussianu więc od razu można zapisać rozwiązanie

$$u(x, t) = \int_{-\infty}^{\infty} dx' u_0(x') \underbrace{\frac{1}{\sqrt{4\pi Dt}} \exp\left(-\frac{(x - x')^2}{4Dt}\right)}_{\text{Green function} = G(x, x', t=t')}$$

Jeśli jako warunek początkowy zadamy deltę Diraca

$$u_0(x, t = 0) = \delta(x - x_0)$$

to dalszą ewolucję $u(x,t)$ opisuje formuła

$$u(x, t) = \frac{1}{\sqrt{4\pi Dt}} \exp\left(-\frac{(x - x_0)^2}{4Dt}\right)$$

Założmy teraz że $u(x,t)$ ma opisywać zbiór N cząstek, które dla $t=0$ były skupione w niewielkim obszarze, a dla $t>0$ dyfundują w prawo i w lewo.

Rozkład gęstości w chwili $t=\Delta t$

$$u(\Delta x, \Delta t) = \frac{1}{\sqrt{4\pi D\Delta t}} \exp\left(-\frac{\Delta x^2}{4D\Delta t}\right), \quad \Delta x = x - x_0$$

można wygenerować stochastycznie **przesuwając każdą cząstkę** o Δx , przy czym Δx otrzymujemy z rozkładu normalnego (np. generator Boxa-Mullera):

$$\Delta x = N(0, 1)\sqrt{2D\Delta t}$$

W kolejnych chwilach czasowych $t_i = i \Delta t$ operację powtarzamy dla każdej cząstki.

Dyfuzja w trzech wymiarach

$$\frac{\partial u}{\partial t} = D \left(\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial z^2} \right)$$

Dzięki liniowości operatora różniczkowego:

$$u(\mathbf{r}, t) = \int d\mathbf{r}' u_0(\mathbf{r}', t) \underbrace{\frac{1}{C} \cdot e\left(-\frac{(x-x')^2}{4Dt}\right)}_{\delta(x-x')} \underbrace{\frac{1}{C} \cdot e\left(-\frac{(y-y')^2}{4Dt}\right)}_{\delta(y-y')} \underbrace{\frac{1}{C} \cdot e\left(-\frac{(z-z')^2}{4Dt}\right)}_{\delta(z-z')}$$

przesunięcia w każdym z trzech kierunków są niezależne

$$\Delta x = N_x(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$

$$\Delta y = N_y(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$

$$\Delta z = N_z(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$

Problem pochodnych mieszanych w równaniu dyfuzji

Jeśli w równaniu dyfuzji mamy pochodne mieszane $\frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y}$

wówczas dokonujemy transformacji zmiennych

$$p = \frac{1}{2} \left(\frac{x}{a} - \frac{y}{b} \right) \qquad q = \frac{1}{2} \left(\frac{x}{a} + \frac{y}{b} \right)$$
$$x = a(q + p) \qquad y = b(q - p)$$

i liczymy drugą pochodną u

$$\frac{\partial^2 u}{\partial q^2} = a^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + 2ab \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} + b^2 \frac{\partial^2 u}{\partial y^2}$$

Stałe a oraz b dobieramy tak aby czynnik 2ab był taki jak w równaniu wyjściowym.

Zamiast równania z pochodnymi mieszany rozwiążemy „standardowe” równanie dyfuzji

$$\frac{\partial u}{\partial t} = D \frac{\partial^2 u}{\partial q^2}$$

Z krokami w q i p:

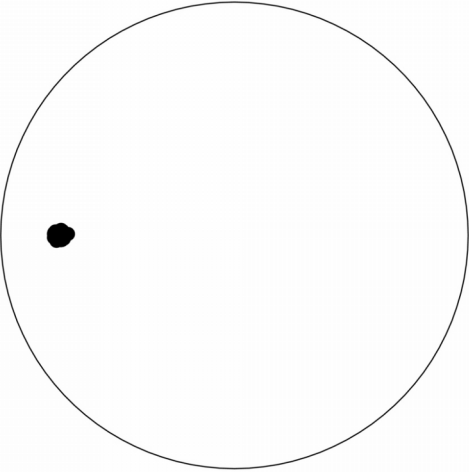
co odpowiada **korelacji** zmiennych x i y:

$$\Delta q = N(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$
$$\Delta p = 0$$

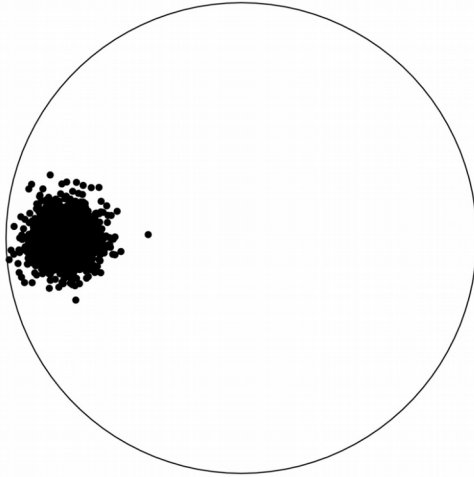
$$\Delta x = a N_x(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$
$$\Delta y = b N_x(0, 1) \sqrt{2D\Delta t}$$

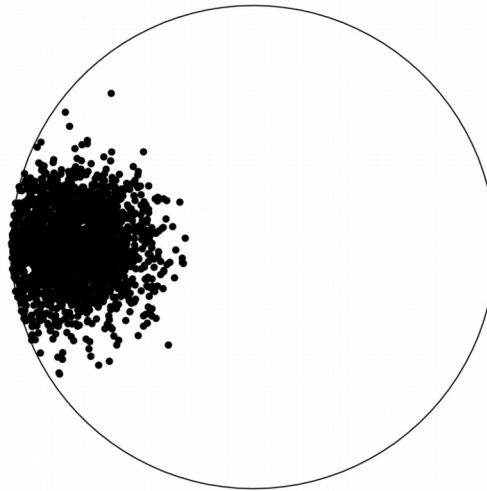
$t = \Delta t$

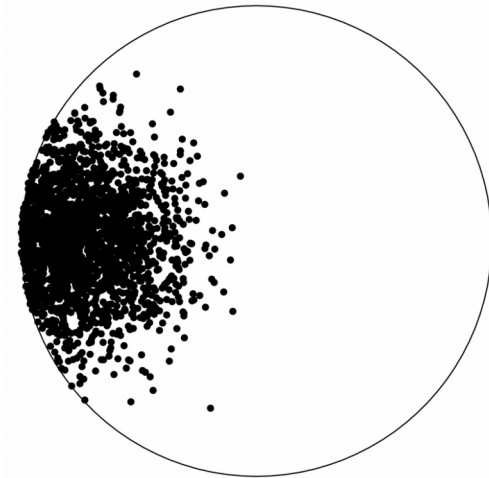
$t = 100 \Delta t$

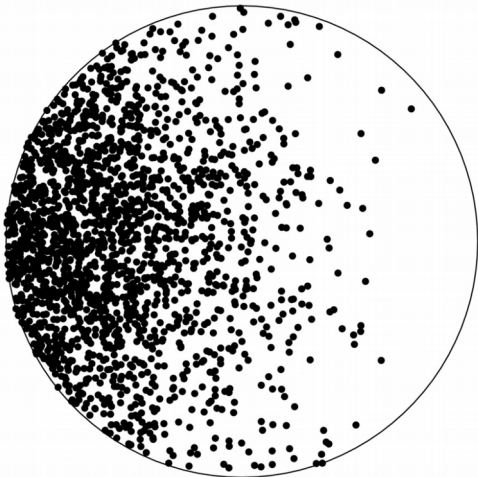
$t = 500 \Delta t$

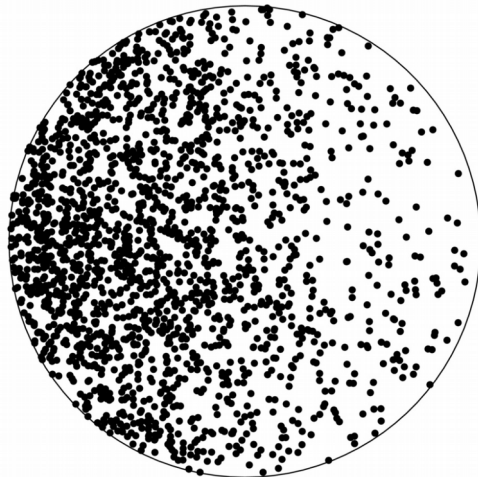
$t = 1000 \Delta t$

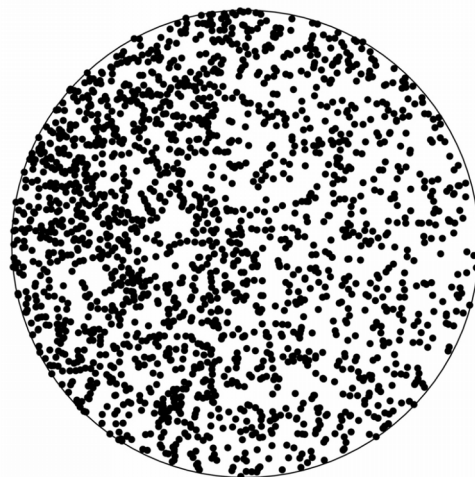
$t = 5000 \Delta t$

$t = 10000 \Delta t$

$t = 20000 \Delta t$

$t = 40000 \Delta t$

